

Badgasten lopen op Vlieland van de veerboot naar hun logeeradres langs een bord met verkiezingsposters.

Europa is opvallend afwezig in de huidige verkiezingscampagne. Dit terwijl politieke beloften vaak niet om Brussel heen kunnen. De EU moet ook in campagne-tijd serieus genomen worden.

TEKST ROB BOUDEWIJN,
HIDDE WEDMAN
FOTO NIELS DE VRIES

Campagne zonder Europa is halfslachtig

Er tekent zich een opvallende ontwikkeling af in de Nederlandse politiek: terwijl de internationale omgeving steeds instabieler wordt en de Europese Unie een groeiend stempel drukt op nationaal beleid, blijft Europa in de nationale verkiezingscampagne opmerkelijk vaak buiten beeld. Oorlog aan de oostflank van ons continent, verscherpte geopolitieke tegenstellingen en verschuivende mondiale handelsstromen domineren de voorpagina's, maar in campagnetijd blijft het meestal onuitgesproken wat die ontwikkelingen betekenen voor de Nederlandse positie in Europa en positie van de EU in de wereld.

In een significant deel van de belangrijke campagnethema's geeft Den Haag niet de doorslag, maar Brussel. Wie vandaag nationaal belooft, moet morgen Europees leveren. Nationale en Europese politiek zijn al lang geen gescheiden werelden meer; ze raken in toenemende mate verstrengeld.

CATCHY CAMPAGNESLOGANS

Nederlandse verkiezingen bepalen dus niet alleen wie er in het Torentje komt, maar ook hoe Nederland zich in Brussel opstelt. Zolang hier in de

campagne niet voldoende bij wordt stilgestaan, ontstaat een kloof tussen nationale politieke retoriek en bestuurlijke Europese realiteit die zich onvermijdelijk wrekt bij de volgende stembusgang.

Die realiteit is de afgelopen jaren alleen maar dwingender geworden. De Europese context vormt inmiddels het raamwerk voor nationaal beleid op milieu en klimaat, op digitale markten en data-economie, op migratie en asiel, op energiezekerheid, landbouw- en industriebeleid.

De EU profileert zich bovendien steeds nadrukkelijker op het terrein van veiligheid in brede zin. Europese politiek is voor Nederland geen 'buitenlands beleid op afstand' meer, maar de dagelijkse context van nationaal bestuur. In Den Haag werd het EU-debat de afgelopen decennia nog te vaak gereduceerd tot de vraag: méér of minder Europa. Dat patroon is begrijpelijk. De besluitvorming binnen de EU is complex, lastig te vangen in catchy campagneslogans en intern vaak polariserend.

STRATEGISCH KOMPAS

Toch is dit niet langer houdbaar. Zolang partijen het ontwerp- en besluittraject van Europees beleid

(bewust) verzwijgen tot na de verkiezingen, worden kiezers te weinig voorbereid op de echte knoppen waaraan wordt gedraaid, de termijnen die daarbij horen en de juridische grenzen waarbinnen het moet gebeuren.

Dit schaadt de toch al broze geloofwaardigheid van nationale politici. De paradox is dat hetzelfde nationale politieke veld dat Brussel vaak als technocratisch en afstandelijk bekritiseert, zélf nalaat om de Europese inzet, afwegingen en consequenties in verkiezingstijd helder te maken.

Daarbovenop is het strategische kompas van ons land verschoven.

“
Het strategische kompas van ons land is verschoven van Washington naar Brussel

Decennialang werd de Nederlandse houding ten aanzien van de Europese Unie grotendeels bepaald door Atlantische ankerpunten met Washington en Londen. Maar nu de naoorlogse orde in rap tempo verraft, is vasthouden aan die houding niet langer houdbaar. Met oorlog op het continent en een Verenigde Staten die onzekerder oogt in zijn Europese betrokkenheid, verschuift de Nederlandse oriëntatie onvermijdelijk van Washington (en Londen) naar Brussel.

EUROPESE PRIORITEITEN

In de context van de verstoorde trans-Atlantische relatie is het Europese verhaal zelf in korte tijd verschoven: van het idealistische narratief van 'vrijheid' naar dat van 'veiligheid'. Energiezekerheid, robuuste toeleveringsketens, digitale en economische weerbaarheid, migratie- en grensbeheer, en een geloofwaardige militaire afschrikking zijn geen niche-onderwerpen, maar grondvoorwaarden voor welvaart en stabiliteit.

In die context is het dominante EU-narratief voor het eerst in de geschiedenis conservatiever van aard. De EU dient ter bescherming van de Europese waarden, vitale infrastructuur, grenzen, industriële

“

De kiezer kan volwassenheid aan; het is de politiek die bang is voor haar eigen schaduw

basis en bestaanszekerheid. Dat dwingt rechts-conservatieve partijen, waaronder ook de PVV, het debat te voeren dat niet langer gaat over de vraag ‘voor of tegen integratie’, maar over ‘hoe we die integratie vormgeven’.

Het betekent ook dat de toekomstige coalitiepartijen expliciet zullen moeten maken welke Europese prioriteiten zij nastreven – bijvoorbeeld rond uitbreiding, financiering van Europese veiligheid, de toekomst van de interne markt en de omgang met grootmachten als de VS en China – en hoe die keuzes onze veiligheid en welvaart direct raken. Campagnes zijn geen momenten voor vrijblijvende leuzen, maar momenten van helderheid: de kiezer heeft recht op een concreet Europees kompas per thema.

CAMPAGNEREFLEX

Het volgende kabinet wacht een belangrijke taak om de verzwakte positie van Nederland in Brussel te herstellen. Schadelijk was de keuze voor een politiek kleurloze premier: Schoof stapte de Europese Raad binnen zonder duidelijk mandaat en zonder herkenbaar profiel, en werd dus ook niet als agendabepaler gezien.

Deliverability is de harde munt van die tafel. Het contrast met VVD-premier Mark Rutte kon amper groter zijn: of je het nu met hem eens was of niet, hij had jarenlang opgebouwd gezag, relaties en timing, en kon namens Nederland zichtbaar gewicht in de schaal leggen. Dat soort kapitaal win je niet met ferme slogans, maar met herkenbaar leiderschap en geloofwaardige inzet.

Ook op hét thema waarmee het afgelopen kabinet zich identificeerde, migratie, heeft Nederland niks klaar kunnen spelen in Brussel. Illustratief is de Europese nalatenschap van PVV-minister Marjolein Faber: een campagnereflex waarin veel wordt beloofd en vervolgens voor de bühne een onmogelijke beweging wordt gemaakt: met een briefje aan de Commissie een ‘migratie-opt-out’ claimen, die juridisch en politiek helemaal niet op dat niveau kan worden geregeld.

CHOREOGRAFIE

Het levert applaus op in eigen kring, maar in Europa leest men vooral: dit land kent het speelveld niet. Wie in de campagne het onmogelijke belooft en in Brussel onzichtbaar is,

ruilt kort applaus van het eigen electoraat in voor langdurig verlies aan invloed. Het wrange gevolg: we verliezen precies daar invloed waar veel van onze campagnebeloften daadwerkelijk worden beslist.

Campagnes belonen het verhaal van totale maakbaarheid en snelle heilsboodschappen, niet het weerbarstige besef van wederzijdse afhankelijkheid. Omdat de Europese dimensie van veel thema’s moeilijk uit te leggen is, als ‘niet eigen’ wordt ervaren en pijnlijk herinnert aan de beperkte invloed van Haagse politici, schuiven talkshows en debatleiders haar haast automatisch naar de achtergrond, waar ze buiten het zicht van de kiezer verdwijnt.

Zo ontstaat een ritualistische choreografie na elke verkiezing: kandidaten beloven nationale doorbraken waarvan ze weten dat Brussel de doorslag moet geven; media versterken het frame van directe leverbaarheid. Zodra de formatie voorbij is, keert het oude script terug: teleurstelling, uitleg over ‘onvoorzien’ Europees beleid, en het gemakzuchtige verwijt dat ‘Brussel’ het weer heeft ‘afgezwakt’.

EUROPESE ARENA

De EU is dan de perfecte antagonist in een zelfgeschreven drama: onzichtbaar in de campagne, onmisbaar in de uitvoering. Wie dit patroon accepteert, accepteert ook de voorspelbare cynische afloop: kiezers die zich bedrogen voelen en een politiek die haar eigen geloofwaardigheid uitvent voor het imago onder de eigen achterban.

Wie de EU in de campagne wél serieus neemt, kiest voor een andere retoriek: geen toverformules, maar een eerlijk verhaal over waar besluiten daadwerkelijk vallen, hoe lang dat duurt en wat Nederland daar kan winnen of verliezen.

Dat vraagt niet het meenemen van de kiezer in de complete en complexe EU-beleidscyclus, maar wel heldere en eerlijke taal: niet ‘Brussel moet’, maar ‘daar zal ik – namens u – voor staan, en dát is de grens die ik trek’.

Geen pose van almacht, maar het claimen van een mandaat om in de Europese arena te handelen. Dat is risicovol – eerlijkheid verkoopt minder makkelijk dan bravoure – maar het is de enige manier om verwachtingen en werkelijkheid te laten samenvallen. De kiezer kan volwassenheid aan; het is de politiek die bang is voor haar eigen schaduw.

Wie Europa in campagnetijd blijft verzwijgen, schrijft bewust een cheque uit voor latere frustratie. Verantwoord leiderschap is transparant over beperkingen én ruimte.

Rob Boudewijn en Hidde Wedman zijn docent-onderzoeker European Studies aan de Thorbecke Academie, het instituut voor opleidingen op het gebied van veiligheid, recht en overheidsmanagement van NHL Stenden Hogeschool in Leeuwarden en Assen

WIM BEEKMAN

Een bijzonder gesprek

De lijsttrekkers van de politieke partijen die komende week meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen zijn alomtegenwoordig deze dagen. Ik kan geen praatprogramma aanzetten, en geen krant opslaan, of ik kom hen tegen.

Zij proberen mijn vertrouwen te winnen zodat ik op hen ga stemmen. Ze hebben zich goed voorbereid, dus op iedere vraag hebben ze een duidelijk antwoord klaar. En beweringen van hun concurrenten kunnen ze vlot weerleggen. Nooit hoeven ze na te denken.

De grote verkiezingsdebatten zijn aan mij niet besteed. Die zijn mij te zwart-wit. Zo zit het leven niet in elkaar, en de samenleving ook niet. Het klinkt allemaal als een klok en ze spreken op het scherp van de snede, maar mijn vertrouwen winnen ze hiermee niet.

Ook niet met elkaar vliegen afvangen, en zeker niet met heftige beschuldigingen over en weer. Ieder heeft enkel een deel van het gelijk, en ik wil bij mezelf afwegen welk deel van het gelijk voor mij het zwaarste weegt.

In integere, menselijke politici die mij hierin helpen krijg ik vertrouwen.

Deze week zag ik het televisieprogramma *Een bijzonder gesprek*: 32 mensen met autisme, die optraden als journalist, stelden vragen aan 3 lijsttrekkers. Zij deden dat eerlijk, scherp, respectvol en recht op de man of de vrouw af. Als vragensteller waren zij zelf ook kwetsbaar.

Zij zochten naar ‘de mens achter de politicus’ en het was verbazingwekkend hoe snel zij met hun manier van zijn en van vragen die mens vonden. Binnen korte tijd ontwapenden zij de politici die zenuwachtig binnenkwamen. Immers op zo’n gesprek kun je je niet voorbereiden.

Een jonge vrouw die lang eenzaam was vroeg Mirjam Bikker hoe zij haar eigen eenzaamheid destijds had beleefd en overwonnen. Rob Jetten, die binnenkort met een man zal trouwen, kreeg de vraag of hij een kinderwens heeft en hoe hij die kan vervullen.

Frans Timmermans werd uitgenodigd te vertellen over de priester die hem als 13-jarige jongen misbruikte. Of hij hem ooit had kunnen vergeven. Frans vertelde hoe hij hem later had ontmoet en kon vergeven toen hij ontdekte dat hij daardoor vooral zelf werd bevrijd.

Het viel me op dat de lijsttrekkers echt gingen luisteren, en ook eerst nadachten voordat zij een antwoord gaven. Geregeld zochten zij naar woorden en wisten niet altijd zeker wat zij zouden zeggen. Ik besepte dat juist een politicus die zonder grote woorden zichzelf is mijn vertrouwen wekt.

Voor even waren deze lijsttrekkers ‘net mensen’. Dat zijn zij natuurlijk altijd, maar nu lieten ze het ook zien. Zoals aan het slot van het gesprek.

Een vragensteller vroeg hen iets over elkaar te zeggen.

Tot mijn en ook hun eigen verrassing waren dit enkel mooie, positieve dingen. Dat deed Rob Jetten verzuchten dat hij nog nog nooit eerder in een verkiezingscampagne de vraag had gehad iets positiefs over zijn concurrenten te vertellen.

Het was inderdaad een bijzonder gesprek.

wimbeekman56@gmail.com

“

Het viel me op dat de lijsttrekkers echt gingen luisteren, en ook eerst nadachten

De redactie stelt reacties van lezers op de inhoud van de krant op prijs. U kunt ze per brief of per e-mail sturen.

adres:
Redactie LC,
Ingezonden
Postbus 394
8901 BD Leeuwarden

mail:
ingezonden@lc.nl
Vergeet niet uw naam en volledig adres te vermelden. Ingezonden brieven mogen maximaal 200 woorden tellen, bijdragen voor Te Gast maximaal 500. Inzendingen kunnen worden geredigeerd en ingekort.

De uitgever van de LC mag geplaatste bijdragen in een databank, bestemd voor elektronische uitgaven, opnemen.

Reageren op het nieuws?
ingezonden@lc.nl